

BRITISH ACADEMY on ottanut lokakuussa kantaa tutkimuksen arviointiin: "In June, the Government launched a consultation which proposed that metrics-based research assessment and funding system should replace the Research Assessment Exercise (RAE) after 2008. It recognised that 'possible metrics are generally less well developed, and less straightforward in their application, in the arts and humanities and in the social sciences than for medical, scientific and engineering disciplines', and it called for further work to develop a more differentiated response in these disciplines. A HEFCE/AHRC group was set up to advise on the potential for using metrics to inform both the assessment of research quality and the allocation of funding for research in the arts and humanities. The Academy's response is now available from our web site: www.britac.ac.uk/reports/rae-2006."

"The main points raised in the submission are that:

* research assessment needs to be slimmed down and made less bureaucratic and burdensome, but that a hasty move to metrics would be ill-advised.

* quantitative indicators can play a greater part in future in informing and supporting expert judgment and the identification of excellence, but in the humanities and social sciences metrics alone are no substitute for expert judgment or research outputs.

* the dual support system is of fundamental importance to the humanities and social sciences. The adoption of a wholly metrics-based approach to research assessment, especially one based on external grant in-

come, could undermine dual support, discourage long-term research and destabilise funding for research in the humanities and social sciences.

* RAE 2008 should go ahead as planned, together with an evaluation of shadow metrics and further work on the development of appropriate metrics for research quality in the humanities and social sciences."

UPSALAN yliopiston äsken eläkkeelle siirtynyt rehtori Bo Sundqvist julkisti noin vuosittain promemorian, joka koski Ruotsin yliopistomaailmaa jo jonkin aikaa puhuttanutta sosiologian professori Eva Lundgrenin tapausta. Promemoria totesi, että Lundgren oli vapautettu kaikista epäilyistä, jotka koskivat hänen tieteellistä epärehellisyyttään. Sääntöjen mukaan tulee yliopiston tehdä kaikki voitavansa, jotta tällaisen väärin perustein epäillyn henkilön tutkijan kunnia palautetaan. Yliopiston johto onkin nyt yhdessä Lundgrenin ja ammattiyhdistyksen edustajan kanssa päättänyt sopimukseen, jossa – paitsi julkista kunnianpalautusta – Lundgren saa korvauksena kärsimyksistään ja prosessin takia menetetystä ajasta kahden vuoden täysipalkkaisen tutkimusvapaan sekä pari miljoonaa kruunua käytettäväksi vapaasti omiin tutkimuksiinsa.

Tämä Lundgrenin rehellisyyden testaus -prosessi on yleisemminkin kiinnostava. Tämä on tietävästi ensimmäinen kerta kun ainakaan Ruotsissa sovelletaan muutamia vuosia aikaisemmin kaikissa yliopistoissa ja korkeakouluissa hyväksytyt "rehellisyystarkastuskomissio"-sääntöjä yhteiskuntatieteelliseen tai humanistiseen tutkimukseen.

Muutamat aikaisemmat ruotsalaiset tapaukset ovat koskeneet lääketiedettä ja farmakologiaa. Niissä on ollut kysymys vääritetystä (laboratorio)aineistojen ja testitulosten suoranaisesta väärentämisestä, ja tällaisen epärehellisen toiminnan seuraukset voivat ymmärrettävästi olla suorastaan kohalokkaita mahdollisille lääketieteellisen hoidon kohteille, ja usein niihin liittyy tieteellisen kunnian ohella suuria taloudellisia etuja.

Yliopiston rehtori oli aikaisemmin saman vuoden kesällä antanut yhteiskuntatieteelliselle tiedekunnalle, johon sosiologian professori Eva Lundgren kuuluu, tehtäväksi selvittää oliko tällaisille epäilyille mitään perusteita. Välittömänä syynä tähän oli Göteborgin yliopiston valtio-opin professorin Bo Rothsteinin kirjallinen "ilmiäntö" Lundgrenin epärehellisyydestä, mutta prosessin laukaisi oikeastaan ruotsalaista naisten kriisikeskusten valtakunnallista keskusorganisaatiota ja sen viimeaikaista toimintaa koskenut televisiodokumentti. Erityisen kuohuttavaa dokumentissa oli erään naisen kertomus siitä, kuinka erään paikallisen kriisiorganisaation edustajat olivat lähes kidnappanneet hänet ja vieneet miesten väkivaltaa turvaan Norjaan vastoin hänen tahtoaan. Useimpien katsojien mieleen jäi varmasti myös organisaation puheenjohtaja, joka – katsoen tiukasti suoraan ruutuun – totesi: "Miehet ovat eläimiä". Kun hämmäntynyt toimittaja jäi tässä tilanteessa sanottomaksi, toisti haastateltu lausuntonsa, lisäten vielä: "Kai sinäkin olet samaa mieltä?" Vaikkei Lundgrenia itseään sen enempää kuin hänen tutkimuksiaankaan ei pantu suoraan vastuuseen näistä vää-

teistä, annettiin ohjelmassa varsin selkeästi ymmärtää, että Lundgren, jonka professuurin ja tutkimusten ala on miesten naiseen kohdistama väkivalta, oli ollut toiminnan pääasiallinen ideologi.

Ohjelma ei siis suoranaisesti antanut aihetta epäillä Lundgrenin omia tutkimuksia mistään epärehellisyydestä. Tuon ilmiannon ja laajan julkisen kohun ymmärtämiseksi onkin tunnettava Lundgrenin aikaisempia tempauksia sekä Norjassa että Ruotsissa. Ehkäpä kaikkein vaikuttavin näistä oli Lundgrenin julkisuudessa esittämä väite siitä, että hänen tutkimuksiensa (monivuotinen osallistuva tutkimus!) salaisten satanististen ryhmien miehet harastavat pienten lasten ritualistista syöntiä. Käynnistyneessä poliisitutkinnassa väitteille ei löytynyt tukea, ei myöskään viitteitä siitä, että pieniä lapsia olisi salaperäisellä tavalla kadonnut jälkiä jättämättä. Väite, jonka Lundgren kuitenkin toteamalla, että lapset olivat salakuljetettu maahan ulkomailta varta vasten syötäväksi.

Kahden ulkopuolisen ruotsalaisen asiantuntijan selvitys päättyi siis toteamaan, ettei se ollut löytänyt mitään perusteita esitetuille epäilyille Lundgrenin tutkimuksista. Sen sijaan asiantuntijat esittivät varsin vahvoja varauksia hänen tutkimustensa yleisestä tieteellisestä pätevyydestä ja hänen tieteellisestä kompetensistaan. Lundgren oli heidän mukaansa taipuvainen liian innokkaasti tulkitsemaan tuloksiaan omien väitteidensä tueksi, ottamatta esimerkiksi riittävästi huomioon niiden mahdollisesti sisältämää vasta-evidenssiä. Yliopiston omien sääntöjen mukaan selvitystehtävä koski kuitenkin vain rehellisyys-syytettä, toisin sanoen sitä, oliko Lundgren mahdol-

lisesti väärentänyt tai suorastaan keksinyt omia tutkimuslähteitään ja empiriistä aineistoaan. Kaikkein kyseenalaisimpia väitteitään, koskien muun muassa kannibalismia, Lundgren ei kuitenkaan koskaan ole esittänyt varsinaisissa tutkimusraporteissaan vaan ainoastaan tavallisena huoletuneena kansalaisena. Siten nekään eivät voineet kuulua rehellisyyskomitean toimialaan.

Pitkän ja monia vaiheita sisältäneen prosessin lopputuloksena Lundgrenilla on siis nyt yliopiston rehtorin allekirjoittamat ja tutkijoiden keskuudessa varsin harvinaiset ”täysin rehellisen tutkijan paperit” (vrt. vain entisellä hullulla voi olla terveen paperit). Yliopisto joutuu kaiken lisäksi tekemään kaikkensa hänen menetetyn maineensa palauttamiseksi. Kun ulkopuoliset asiantuntijat kuitenkin – virallisen toimeksiantonsa ylittäen – huomauttavat vakavista tieteellisistä puutteista Lundreginin tutkimuksissa, rehtori Sundqvist katsoi niin ikään asialliseksi puuttua kysymykseen tutkimuksien laadusta todeten – ehkä hieman naiivisti uskoen yliopistolaitosten todella olevan kriittisen tieteellisen keskustelun foorumeja – ongelmana olevan Lundgrenin ulkopuolinen asema yliopistoyhteisössä (entisten yhteistyöväikeuksien takia hän on oman yhden naisen laitoksensa johtaja), minkä takia hänen tutkimuksensa eivät ole aikoinaan joutuneet tavanomaisen tieteellisen keskustelun ja kritiikin sekä vertaisarvioinnin kohteeksi. Rehtori edellyttikin, että Lundgrenille löydetään parempi sijoituslaitos ja hänet kiinnitetään siten johonkin ”tieteelliseen yhteisöön”. Tällaista laitosta tuntuu kuitenkin olevan mahdollotonta löytää.

YHDYSVALLOISSA tutkimuseettisten toimikuntien tehtävänä on varmistaa, että esimerkiksi kyselytutkimukset eivät aiheuta aiheetonta haittaa vastaajille. Haittoja on monenlaisia. Moraalinen haitta on kyseessä, jos osallistuminen tutkimukseen vahvistaa vastaajien taipumuksia toimia moraalttomasti (when participation in research strengthens subjects’ inclinations to behave unethically). Washingtonissa toimiva Family Research Foundation onkin kehottanut yliopistoja tiukentamaan esimerkiksi sukupuolista käyttäytymistä koskevien kyselyjen valvontaa, niistä kun helposti syntyy mielikuva siitä, että erilaiset luonnonvastaisen sukupuolisuuden muodot ovat hyväksyttäviä. Sukupuolikyselyjä on kyllä vastustettu myös sillä perusteella, että ne ovat tungettelevia ja loukkaavat vastaajien tunteita. Argumentit saattavat mennä sikäli ristiin, että vaikka loukkaavat kysymykset aiheuttavat psyykkistä kärsimystä, ne kaiketi myös vahvistavat vastaajien inhoa vääränlaista sukupuolisuutta kohtaan, ja edellä annettun määritelmän mukaan tästä koituu heille moraalista hyötyä.

MUUAN lukijamme kommentoi lehtemme edellisessä numerossa ilmestynyttä Antti Gronowin kirjoittamaa kirja-arvostelua J.P. Roosin ja Semi Purhosen toimittamasta teoksesta *Bourdieu ja minä*: ”Kirja-arvostelunsa lopussa Gronow moittii kirjaa siitä, että siinä ei käsitellä erästä merkittävää Bourdieun aihealuetta, maun sosiologiaa: ”Sekä Bourdieuhun vasta tutustuvalla että *Distinktio*-teoksen tuntevalle lukijalle olisi ollut hyötyä artikkelista, jossa olisi selvitetty

teoksen perusajatuksia ja etenkin sitä, mitä niistä ajatellaan maun tutkijoiden keskuudessa nykyään.’ Kuten itse kirjan johdannossa kerrotaan, *Bourdieu ja minä* perustui samannimiseen luentosarjaan, joka järjestettiin kevätlukukaudella 2003 Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan (nykyisin yhteiskuntapolitiikan) laitoksella. Muistan että luentosarjassa oli joitakin luentoja, jotka eivät – syystä tai toisesta – sisälly kyseiseen kirjaan. Yksi niistä oli Jukka Gronowin luento ’Bourdieu kulutussosiologiassa’, jonka aiheena oli nimenomaan maun sosiologia! Kysyn vain että isänmurhaako tässä tehdään – vai mistä tässä on kysymys?”

TÄLLÄ akateemisen maailman juorupalstalla on harvemmin nähty juoruja *tiede & edistyksessä* ja sen toimituskunnasta itsestään, mutta nyt lienee paikallaan paljastaa jotakin tuostakin kryptasta. Ensinnäkin *tiede & edistyksen* pitkäaikainen päätoimittaja Arto Noro on päättänyt luopua tehtävästään vuoden 2006 lopussa. Tämä ei tietenkään ole mikään juoru, mutta seuraava juoru liittyy tä-

hän valittavaan tosiasiaan. Arton kunniaksi päätettiin nimittäin järjestää joulukuussa pienimuotoinen läksiäistilaisuus, eräänlainen viimeinen ehtoolinen. Tilaisuuden ruokatarjoilusta Arto halusi pitää itse huolen luvaten toimituskunnan jäsenille ”pientä purtavaa”.

Tilaisuudessa läsnä olleet ymmärsivät välittömästi tarjoilupöydän nähtyään, mitä Arton ”pieni purtava” tarkoittaa, nimittäin jotakin samaa kuin hänen harjoittamansa ”pieni sosiologiakin”: ei mitään suolapähkinöitä ja perunalastuja, kuten joku tilastososiologi ehkä tarjoaisi, tai monimutkaisia soppia ja keitoksia, joita filosofiset sananvääntäjät kenties tyrkyttäisivät, vaan paljon pieniä, makua kutkuttavia ja äärimmäisellä pietteetillä valittuja harvinaisia erikoisherkkuja. Olipa Artolla jokaisen herkun kohdalla kerrottavanaan pieni tarinakin.

Vähintään yhtä olennaista kuin se, mitä nämä herkut olivat ja miten ne oli valmistettu, Arton tarinoissa oli se, missä ja kuka niitä möi! Niinpä niin. Yhtä vähän kuin pienessä sosiologiassa, pienessä purtavasakaan ei asiaa voi erottaa tyy-

listä, jonka symbolina on paikka ja nimi.

Mitä Arto sitten tarjosi? Kalaa ja leipää, toki, mutta myös juustoa ja makkaraa, hiukan hedelmiä sekä joitain muitakin tuotteita, mutta ei mitä tahansa kalaa vaan varsin erikoisella tavalla valmistettua graavilohta (säilytetty ensin pakasteessa voipaperissa...?), Rezé’n tomaattileipää ja bretagneilaista kukkasuolattua voita, harvinaista savunmakuista meetvurstia Somerolta (jossa muuan lihamestari sitä valmistaa), Roslundin makeaa maksapasteijaa, sisilialaisia veriappelsiineja, kotimaisia omenia (joulukuussa!) sekä liuta muita erikoisuuksia, joita kaikkia ei tässä voi kuitenkaan paljastaa.

Ei ihme, että toimituskunnan jäsenistä useampikin nähtiin joulun alla kyselemässä Arton tarjoamia tuotteita paikoisissa, joista hän oli herkkunsa ostanut. Valitettavasti huhu Arton tarjoiluista oli tainnut ehtiä muidenkin korviin, sillä esimerkiksi Roslundin kojun eteen vanhassa kauppahallissa oli ahtautunut koko Etelä-Helsinki! Hemmetti...